

Energie-atelier woningbouw De Pluk, Geldermalsen

Op dinsdagmiddag 15 mei 2018 vond in Geldermalsen een energie-atelier plaats over woningbouw. Dit atelier maakte onderdeel uit van de [Regionale Energiestrategie FruitDelta Rivierenland](#). Zo'n veertig betrokkenen waren hierbij aanwezig, onder wie ambtenaren, wethouders, raadsleden, woningcorporaties, Alliander en het coöperatief Energie Dienstenbedrijf Rivierenland (EDBR). Bij de bijeenkomst stond de vraag centraal: 'Hoe krijgen we de woningen in onze regio van het aardgas af?'

De middag startte met een toelichting van Pieter van der Ploeg (Gelders Energieakkoord) over de huidige stand van zaken aan de hand van de monitoring van het Gelders Energieakkoord. Goed nieuws is dat het energieverbruik van woningen in Rivierenland de laatste jaren gestaag afneemt. Maar er ligt ook nog een flinke opgave, o.a. in het opwekken van genoeg hernieuwbare energie.

Na deze toelichting ging een panel in gesprek over de opgave om woningen van het aardgas te krijgen en de rol die hun organisatie daarin speelt.

Aan het panel namen de volgende panelleden deel: Rob Dado (Alliander), Marinus Kempe (De Kernen), Joost Reus (wethouder Culemborg) en Gerwin Verschuur (EDBR).

Al snel bleek dat de panelleden het erover eens waren dat deze opgave alleen lukt als je daarin samen optrekt. Zij hebben elkaar daarbij in het vizier als belangrijke partners, maar vooral ook bewoners. Vanuit het publiek kwam daarbij de oproep om duidelijk te maken wat er moet gebeuren, omdat we het anders niet redden.

'Er is een dwingende logica nodig om het verhaal aan bewoners uit te leggen.'

Dagvoorzitter Bram Brouwer (Berenschot)

Deelsessies 1. Van het aardgas af: wat zijn de opties?

Wat zijn de opties bij de omschakeling naar aardgasvrije woningbouw? Wat komt daar dan zoal bij kijken? In deze sessie kregen de deelnemers de gelegenheid om met experts in gesprek te gaan. Gerlach Velthoven (EDBR), Benno Schepers (CE Delft) en Robert Duin (Betuwe Energieadvies, Duin Installatiebedrijf) schoven aan om op verschillende vragen antwoord te geven en hun licht te doen schijnen op het vraagstuk.

Terugkerende vragen van de deelnemers waren: wat zijn de stappen die we (bijv. de gemeenten) moeten zetten? Wat moet lokaal en wat regionaal opgepakt? Hoe zorgen we dat de energietransitie betaalbaar is voor iedereen? Wat zijn de technische mogelijkheden voor aardgasloos in de bestaande bouw? En hoe weet je waarvoor je moet kiezen (ei van Columbus)?

De alternatieven voor aardgas zijn talrijk, denk aan biogas, een warmtenet met restwarmte of geothermie, warmtepompen of all-electric oplossingen. De experts onderstreepten dat de techniek al ver ontwikkeld en toepasbaar is, maar dat het wachten op het doorhakken van knopen is. Hierbij is het zaak om door samenwerking en coalitievorming (tussen verschillende partijen) en met diversiteit in systeemopties (niet blind staren op één vorm) om tot een duurzaam alternatief voor aardgas te komen.

Deelsessies 2. Welke informatie is nodig voor een warmteplan?

Gemeenten moeten voor 2021 warmteplannen maken. Daarin worden keuzes vastgelegd over de toekomstige warmtevoorziening van wijken. In de gesprekken bleek dat veel gemeenten in de regio bezig zijn met de vraag hoe zij dit moeten aanpakken. De gemeente Tiel heeft een eerste start gemaakt door een warmtekaart te laten opstellen. Deze maakt inzichtelijk welke systeem

De visie vanuit de experts was eenduidig; begin met *no regret* oplossingen, en wacht niet met het maken van 'een definitieve keuze'. Er is niet één juiste optie in de energietransitie, en op alle oplossingen valt wat 'af te dingen'. Maak nu een keuze voor maatregelen en wees bewust dat er combinaties tussen energiebronnen en -vormen mogelijk én nodig zijn.

Loskoppelen van het aardgas brengt daarnaast vraagstukken met zich mee, maar ook juist veel kansen en oplossingen rondom werkgelegenheid, (om)scholing, energie opwek en -opslag in de regio te realiseren. Daarmee kan er ook lokaal economische waarde toegevoegd worden door van het gas af te gaan.

Tips voor 1^e stappen:

- zorg voor kennisdeling + beschikbaarheid van kennis (alarmeer bestuurders en haak hen aan)
- zorg voor het in kaart brengen van warmtekansen (warmteplan maken: mogelijkheden bespreekbaar maken om van het gas af te komen)
- definieer waar de energie vandaan komt (bronnen van elektriciteit of hernieuwbaar gas)

opties geschikt zouden kunnen zijn per wijk, bijv. een warmtenet of all electric. Deze warmtekaart roept ook weer veel vragen op, zoals: is geothermie een optie? Als een warmtenet technisch kan, wat komt daar dan allemaal bij kijken? Belangrijke partners voor de gemeente in dit proces zijn bewoners, energiecoöperaties, woningbouwcorporaties en Alliander.

'Het voorbereiden en aanleggen van energie infrastructuur kost veel tijd. Als gemeenten wachten tot 2020 met het opstellen van warmteplannen, dan is er niet genoeg tijd voor netbeheerders om op de energietransitie te faciliteren.'

Rob Dado (Alliander)

De volgende punten kwamen uit de gesprekken naar voren om regionaal op te pakken:

- Geothermie samen onderzoeken
- Ervaringen delen, samen leren
- Afstemmen tussen gemeenten van de warmteplannen

Deelsessie 3. Do's en don'ts in wijkprocessen

In de sessie over de wijkprocessen heeft Gerwin Verschuur (EDBR) de deelnemers meegenomen in de do's en don'ts in wijkprocessen. Aan de hand van casuïstiek uit Culemborg en het programma Wijk van De toekomst (Gelders Energieakkoord) werd duidelijk dat community building van belang is. Gerwin gaf aan dat hij de energietransitie vanuit het proces in de wijk als een sociale transitie zag. Momenteel wordt er in Gelderland in meer dan 40 wijken geëxperimenteerd met communitybuilding in de verduurzaming van wijken. Hierbij zijn niet alleen de wijkbewoners zelf betrokken, maar ook de gemeenten, Alliander, woningcorporaties en maatschappelijke instellingen. Om dit wijkproces goed te laten verlopen is veiligheid van belang en gerichte procesvoering. Op deze manier kan er

Deelsessies 4. Perspectief voor de eigenaar-bewoner

In deelsessie 4 stond de vraag centraal hoe eigenaar-bewoners gestimuleerd kunnen worden om energiebesparende maatregelen te nemen. De sessies werden ingeleid met een korte presentatie van Stefan van Tongeren van *Het Nieuwe Wonen Rivierenland*. Dit "energieloket", onderdeel van het EDBR geeft energie-advies aan burgers en organiseert informatie- en bewustwordingsactiviteiten. Uit de presentatie kwam naar voren dat er in de regio van gemeente tot gemeente grote verschillen in de mate waarin het energieloket wordt ingezet. Dat komt door verschillen in bestuurlijke prioriteit, maar ook in de beschikbaarheid van vrijwilligers. Niettemin is er grote behoefte aan de inzet van het energieloket, omdat er nog veel vragen zijn voor alle betrokkenen.

Het gesprek in de sessies leidde tot inzichten:

- Uiteindelijk maken veel bewoners een financiële afweging. Lang niet alle inwoners hebben de mogelijkheid om fors te investeren in hun woning. Daarom is het

- Regionale warmtekaart waarbij de verschillende bronnen aan bod komen, waaronder o.a. geothermie en thermische energie uit oppervlakte- en/of afvalwater
- Gezamenlijke afweging hoe je bronnen benut

breed eigenaarschap voor collectieve keuzes op wijkniveau ontstaan.

Deelnemers van deze deelsessie hadden veel vragen over het starten van een wijkproces (hoe start ik in mijn wijk), de rol van de gemeente (wat is de rol van de gemeente en meer specifiek de gemeenteraad?) en de benodigde capaciteit/kennis (organisatorisch en verbindend, aanjagend en communicatief, financieel, dan wel technisch inhoudelijk). Een interessant projectidee dat ontstond was het beschikbaar stellen van gemeentelijke capaciteit die als een soort vliegend team in de regio Rivierenland de wijkprocessen probeert aan te jagen en ervaringen deelt.

belangrijk om ook oplossingen te ontwikkelen voor mensen met een kleinere beurs.

- Het is ontzettend belangrijk om de bewustwording en het informatieniveau van bewoners te vergroten. Daarvoor kan nog meer dan nu gebruik worden gemaakt van nieuwe en traditionele media. Er is al veel mogelijk, en voor veel mensen is investeren in verduurzaming een aantrekkelijke/verstandige investering. De Rabobank verzorgt ook al workshops over financieringsmogelijkheden.
- Zeker in de vele dorpsgemeenschappen in het Rivierengebied is het belangrijk om aan te sluiten en gebruik te maken van de sociale cohesie. Daarin kunnen ook lokale netwerken, kerkgemeenschappen, verenigingen en andere structuren een rol spelen.
- Probeer de stap te zetten van individuele oplossingen naar collectieve oplossingen, door meer massa en een bredere benadering neemt het aantal oplossingsrichtingen toe.